

УДК 338.43

DOI: <https://doi.org/10.46644/2708-1834/2021-03.3>**Єкель Г.В.**кандидат економічних наук
докторант кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності
*Центральноукраїнський національний технічний університет***Yekel Hanna***Central Ukrainian National Technical University*

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ МЕХАНІЗМОМ ВИРОБНИЦТВА ЕКОЛОГОБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

MANAGEMENT OF THE ECONOMIC MECHANISM OF PRODUCTION OF ECOLOGICALLY SAFE PRODUCTS

У статті досліджено управління економічним механізмом виробництва екологічнобезпечної продукції. Запропоновано власне бачення складників економічного механізму. Метою статті є дослідження управління економічним механізмом виробництва екологічнобезпечної продукції. Виявлено складники економічного механізму. Установлено, що зовнішній економічний механізм суб'єкта господарювання – система елементів, методів та стимулів, які забезпечують взаємозв'язок та визначають умови взаємодії суб'єкта господарювання та держави в обличчі державних органів. Виявлено, що система управління є складовою частиною економічного механізму, а економічний механізм є частиною загальної системи управління підприємством. Ці два поняття є взаємозалежними та пов'язаними, і, незважаючи на велику кількість досліджень, нелегко виявити, що є первинним. У будь-якому разі, злагоджена робота суб'єкта господарювання можлива лише за умови ефективного та налаженого функціонування обох цих складників, більше того, важко уявити існування їх одне без одного.

Ключові слова: система, економічний механізм, виробництво, підприємство, екологічнобезпечна продукція.

В статье исследовано управление экономическим механизмом производства экологически безопасной продукции. Предложено собственное видение составляющих экономического механизма. Целью статьи является изучение управления экономическим механизмом производства экологически безопасной продукции. Выявлены составляющие экономического механизма. Установлено, что внешний экономический механизм предприятия – система элементов, методов и стимулов, обеспечивающих взаимосвязь и определяющих условия взаимодействия предприятия и государства в лице государственных органов. Выявлено, что система управления является составной частью экономического механизма, а экономический механизм является частью общей системы управления предприятием. Эти два понятия взаимосвязаны, и, несмотря на большое количество исследований, трудно выявить, что является первичным. В любом случае, слаженная работа предприятия возможна лишь при условии эффективного и налаженного функционирования обеих этих составляющих, более того, трудно представить существование их друг без друга.

Ключевые слова: экономический механизм, производство, экологически безопасная продукция, управление.

The article presents the theoretical aspects of formation of the economic mechanism of management of production of ecologically safe products. On the basis of the systematic approach identifies key elements in its structure. The authors defined the main principles of formation of the mechanism of production of ecologically safe products. In conditional in modern conditions of uncertainty importance must be a cause, not a consequence. This applies not only to people but also to businesses. Restoring the lost ecological balance and restoration of depleted natural resources require revision of

existing approaches to the management of production. The article aims was to study the theoretical aspects of formation of organizational and economic mechanism of production of ecologically safe products and identify key elements in its structure. The mechanism of management is based on the following weekend fundamental elements: principles, objectives, functions and management methods were defined. The system of management includes objectives, functional and system software were established in the article. The building of effective organizational and economic mechanism of management of production of ecologically safe products provides a symbiosis of environmental factors and internal capabilities of subjects of management, which promotes the development of production in the long run were performed. This proposed mechanism would be allow: to solve the food problem in terms of the production of safe and quality products; to restore the lost balance of agroecosystems; to strengthen the export potential and reduce the import of high-quality organic products; facilitate the formation of the market of organic products and promote these products among the population; redirect state environmental policy toward the interests of the population, improvement of living conditions, rational use and reproduction of natural resources. The authors specified that the further research would be directed towards the formation mechanism of ecologically efficient use of land for the rational use of agricultural land, conservation and improvement of soil fertility.

Key words: system, production, operation of enterprises, environmentally, economic mechanism of production, ecologically safe production, management.

Постановка проблеми. Головними завданням агросектору в 2021 р. є забезпечення населення якісними продуктами харчування, збереження та відновлення природних ресурсів, збільшення експортного потенціалу та укріплення позицій держави на міжнародному ринку. Усе це можливо зробити через злагоджену систему роботи товаровиробників та урядовців. Саме для цього існують та розроблені чіткі господарські механізми взаємодії держави та підприємців.

Якщо говорити про виробництво екологічнобезпечної продукції, то це «блакитний ринок». Однак просування цієї продукції неможливе без державної підтримки, тому велике значення має зовнішній економічний механізм підприємства. У чому особливості виробництва екологічнобезпечної продукції, які необхідні елементи й як найкраще організувати виробничі ресурси – на ці та інші питання дає відповідь внутрішній економічний механізм. Поєднання цих двох систем формує сильну позицію товаровиробника і допомагає досягати цілей у довгострокових та короткострокових перспективах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існують різні підходи до визначення економічного механізму, які наведено у роботах багатьох науковців, серед яких – Ю. Лузан, Я. Ільницька, С. Мушнікова, О. Супрун, П. Саблук. Проблеми еколо-

гізації агропромислового виробництва знайшли відображення в роботах таких учених, як С. Денисенко, Л. Моклячук, В. Петришина, Г. Матусевич, О. Гейдт, Н. Зіновчук, І. Хорішко, О. Ходаківська. Учені висвітлюють еколого-економічні проблеми аграрного виробництва та напрями їх вирішення.

Незважаючи на значний науковий доробок, досліджень економічного механізму суб'єкта господарювання, проведених після подій 2020 р., майже не виявлено, що потребує оновлення розуміння управління підприємством в умовах невизначеності, а саме як налагодити ринки збуту в умовах локдауну, як не втратити прибуток за умов неможливості проводити виробництво.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження управління економічним механізмом виробництва екологічнобезпечної продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічний механізм виробництва екологічнобезпечної продукції можна розглядати на двох рівнях, а саме як внутрішній та зовнішній економічні механізми суб'єкта господарювання.

Г.Я. Ільницька [2, с. 293] визначає економічний механізм як основну частину господарського механізму підприємства, що включає економічні методи, способи, форми та інструменти впливу на економічні відносини і процеси.

Ми вважаємо, що зовнішній економічний механізм суб'єкта господарювання – це система елементів, методів та стимулів, які забезпечують взаємозв'язок та визначають умови взаємодії суб'єкта господарювання та держави в обличчі державних органів.

І.В. Хорішко в моделі інституціонального механізму екологічнобезпечного виробництва у сільському господарстві виділяє такі економічні методи, як: екологізація виробництва; відшкодування збитків; планування та прогнозування; інвестування та кредитування; оподаткування; страхування; екологічний аудит та екологічна експертиза; ліцензування; моніторинг довкілля (економіторинг) та ін. [3, с. 61].

Основними складниками внутрішнього економічного механізму, на нашу думку, є системи управління та економічних взаємозв'язків між елементами виробництва. Остання включає такі складники: механізм формування і використання ресурсів (капіталу); механізм управління затратами; механізм управління фінансами; мотиваційний механізм; маркетинговий механізм.

Механізм формування і використання ресурсів (капіталу) можна представити у вигляді схеми виробництва екологічнобезпечної продукції (рис. 1).

Саме така замкнута схема виробництва дає змогу отримати максимальний ефект товаровиробнику та забезпечити себе необхідними ресурсами, незважаючи на будь-яку економічну ситуацію.

Для виробництва екологічнобезпечної продукції велике значення мають наявність та використання ресурсів у сільському господар-

стві, а саме первинне значення має земля, і не будь-яка, а та, яка відповідає вимогам екологічнобезпечного виробництва і пройшла оцінку.

Оцінювання земельних ресурсів здійснюється через визначення їхнього генетичного статусу. Це можливо зробити через бонітування ґрунтів. Бонітування ґрунтів – це порівняльна оцінка їхньої якості за продуктивною здатністю відносно природних і культурних фітоценозів, своєрідна класифікація за родючістю компонентів ґрунтового покриву, що здійснюється за допомогою існуючих методів визначення родючості ґрунтів [6, с. 20]. Велике значення при цьому має застосування замкнутого циклу виробництва із власним механізмом створення добрив та сівозмін.

Схему використання сільськогосподарського угіддя представлено на рис. 2. Саме такий цикл використання земельних ресурсів забезпечує максимальний прибуток товаровиробнику.

Інші складники економічного механізму: механізм формування і використання ресурсів (капіталу), механізм управління затратами, механізм управління фінансами, мотиваційний механізм, маркетинговий механізм – усі нерозривно пов'язані між собою в єдину систему, яка й закріплюватиметься системою управління.

В.І. Борщ основними елементами фінансового механізму виділяє: 1. фінансове забезпечення діяльності галузі; 2. фінансове регулювання діяльності галузі; 3. система фінансових індикаторів і фінансових інструментів, які дають змогу оцінити вплив на діяльність галузі [1, с. 146].

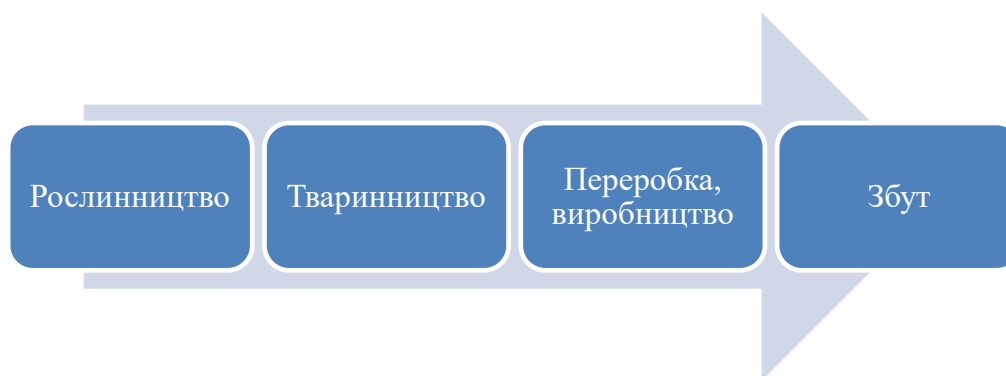

Рис. 1. Схема виробництва продукції

На нашу думку, складниками фінансового механізму виробництва екологобезпечної продукції буде система оплати праці, бюджет, визначення фінансових джерел для бізнесу та інші фінансові методи та заходи.

С.А. Мушнікова як елемент механізму виділяє також фінансові важелі: податок, кредит, санкції та прибуток, ціну та амортизацію [5, с. 65].

В умовах закриття ринків саме маркетинговий механізм дає змогу ефективно функціонувати і налагоджувати виробництво. Це можливо зробити через формування ефективних взаємозв'язків між складниками даного механізму.

Механізм взаємодії з ринком включатиме такі основні складники: позиціонування, сильну позицію, частку ринку, ціну, асортимент і номенклатуру продукції, створення клієнтської бази та попиту на продукцію, рівень та термін обслуговування. Також велике значення матимуть маркетинговий план та контроль над його виконанням. Філіп Котлер виділяє такі типи маркетингового контролю: виконання річного плану, рентабельності, ефективності, стратегії [4, с. 60].

Для виконання плану та контролю над ним, безумовно, потрібні не тільки самі виконавці, а й певна система зацікавлення в його реалізації, тому велике значення має мотиваційний механізм підприємства.

Внутрішній мотиваційний механізм підприємства включає систему стимулів для працівників за понадпланове виконання завдань та перевиконання плану: винагороду через комбінацію матеріального та нематеріального заохочення. Це отримання премій, підвищення по службі, знижки на придбання продукції та ін.

Механізм управління затратами є складником обліково-аналітичної системи управління і належить до сфери фінансового обліку.

Основними елементами системи управління витратами є об'єкти управління витратами (рівень, формування і структура витрат), технологія управління витратами (здійснення процедур, необхідних для

Рис. 2. Схема використання сільськогосподарського угіддя

виявлення відхилень фактичних показників витрат від планових), суб'єкти управління витратами (структурні підрозділи підприємства, що здійснюють процедури управління витратами), предмети управління витратами (окремі характеристики стану витрат: дотримання лімітів фонду оплати праці, витрат сировини та ін.) [7, с. 59].

Окрім вищезазначеного, система управління також включає цільову, функціональну системи та систему забезпечення.

Для ефективного функціонування економічного механізму велике значення мають такі елементи, як принципи, цілі, функції і методи управління.

Процес управління економічним механізмом виробництва екологобезпечної продукції складається з таких функцій: планування, організації, мотивації, контролю та регулювання.

У системі забезпечення окрім ресурсного важливо виділити інформаційний складник. Саме він допомагає зорієнтуватися з нинішньою економічною ситуацією та спрогнозувати майбутню.

Висновки з проведеного дослідження. У ході дослідження виявлено, що система управління є складовою частиною економічного механізму, а економічний механізм є частиною загальної системи управління підприємством. Ці два поняття є взаємоза-

лежними та пов'язаними, і незважаючи на велику кількість досліджень, важко виявити, що є первинним. У будь-якому разі, злагоджена робота суб'єкта господарювання можлива лише за умови ефективного

та налаженого функціонування обох цих складників, більше того, важко уявити існування їх один без одного, і тому подальші дослідження будуть спрямовані на поглиблення знань у цьому питанні.

Список літератури:

1. Борщ В.І. Дослідження функціональної системи управління фінансовими механізмами у сфері охорони здоров'я України. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2020. Вип. 19. № 2(45). С. 144–168.
2. Ільницька Г.Я. Формування фінансового економічного механізму управління підприємством. *Науковий вісник НЛТУ*. 2004. Вип. 14. № 7. С. 291–294.
3. Хорішко І.В. Формування інституційного механізму екологобезпечного агровиробництва. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2015. Вип. 14. № 4. С. 59–63.
4. Котлер Ф. Маркетинг от А до Я: 80 концепцій, которые должен знать каждый менеджер / пер. с англ. Киев : Альпина Паблишер, 2020. 242 с.
5. Мушнікова С.А. Фінансовий механізм розвитку підприємств в кризових умовах функціонування. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. № 52. С. 61–67.
6. До питання теоретичних і практичних основ бонітування ґрунтів / М.І. Полупан та ін. *Вісник аграрної науки*. 2001. № 6. С. 17–25.
7. Свистун Л.А., Левкова Р.М. Удосконалення системи управління витратами підприємства в умовах нестабільної економіки. *Економіка і регіон*. 2017. Вип. 65. № 4. С. 57–62.

References:

1. Borshch, V. I. (2020). Doslidzhennia funktsionalnoi systemy upravlinnia finansovymy mekhanizmamy v sferi okhorony zdorovia ukrainy [Study on the functional system of managing financial mechanisms in Ukrainian health care]. *Rynkova ekonomika: suchasna teoriia i praktyka upravlinnia*, 19 (2(45)), 144–168. doi: 10.18524/2413-9998/2020.2(45).201428
2. Plynyska, H. Y. (2004). Formuvannia finansovo-ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnia pidpriumstvom [Formation of the financial-economic mechanism of the enterprise's management]. *Naukovyi visnyk NLTU: Zbirnyk naukovo-tekhnychnykh prats*, 14(7), 291–294.
3. Khorishko, I. V. (2015). Formuvannia instytutsiinoho mekhanizmu ekolohobezpechnoho ahrovyrobnnytstva [Formation of the institutional mechanism of ecologically safe agricultural production]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, 14(4), 59–63.
4. Kotler, P. (2020). *Marketynh ot A do Ya: 80 kontseptsyi, kotorye dolzhen znat kazhdyi menedzher* [Marketing insights from A to Z: 80 Concepts Every Manager Needs To Know]. Kiev: Alpina Pablisher.
5. Mushnikova, S. A. (2015). Finansovyi mekhanizm rozvytku pidpriumstv v kryzovykh umovakh funktsionuvannia [Financial mechanism of companies in crisis the operation]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, (52), 61–67.
6. Polupan, M. I., Solovey, V. B., Kovalev, V. G., Velichko, V. A., Polupan, V. I., & Frantsevsky, O. A. (2001). Do pytannia teoretychnykh i praktychnykh osnov bonituvannia gruntiv [On the question of theoretical and practical foundations of soil grading]. *Visn. agrar. nauky*, (6), 17–25.
7. Svystun, L. A., & Levkova, R. M. (2017). Udoskonalennia systemy upravlinnia vytratamy pidpriumstva v umovakh nestabilnoi ekonomiky [Improvement of the enterprise cost management system under the conditions of an unstable economy]. *Economics and Region. PoltNTU*, 65(4), 57–62.